

Šárka Vilamová

LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ JEDNOTNÉ EVROPSKÉ MĚNY EURO

LEGISLATIVE DETERMINATION OF THE EUROPEAN CURRENCY UNIT EURO

European Monetary Union is another important step to the European integration. So-called third phase of creation the European Economic and Monetary Union means handover present sovereignty in the sphere of monetary politic to the European Central Bank. This phase should be finished with the definitive substitution for the present national currencies by the common currency EURO during the year 2002.

This paper deals with actual problems of the European Currency unit EURO and their legislative determination in the European Union and in the Czech Republic.

Úvodem

Myšlenka hospodářské a měnové unie patřila od počátku k předtím cílům evropských integračních procesů. Již členské státy EHS deklarovaly ve své zakladatelské smlouvě, že budou svou hospodářskou politikou sledovat určité společné cíle související s harmonickým ekonomickým vývojem a co největší ekonomickou stabilitou. Významným předpokladem stabilizace hospodářské a měnové unie je formování unie politické, která je schopna komplexně stabilizovat unii hospodářskou, zvláště jsou-li národní měny nahrazeny měnou jednotnou.

Tento dlouhodobý zájem byl oficiálně ustaven preambulí Jednotného evropského aktu již v říjnu 1972, kdy hlavy členských států ES „schválily jako cíl postupné uskutečňování hospodářské a měnové unie“. V roce 1979 byl založen Evropský měnový systém (EMS), jehož hlavní podstatou se stala evropská měnová jednotka Ecu, přičemž k zintenzivnění tohoto procesu došlo v druhé polovině 80. let i rychlým a úspěšným tempem budování jednotného vnitřního trhu.

Vezmeme-li v úvahu pozadí některých dalších evropských událostí a převratných změn uskutečněných po roce 1989, jako např. rozpad bývalého východního bloku a sjednocení Německa – úkol formování hospodářské a měnové unie byl postaven jako zásadní politický cíl.

Česká republika se momentálně nachází ve fázi přistoupení k EU, přičemž se zeměmi EU realizuje přes 60% svého zahraničního obchodu. Není tedy nejmenších pochyb,

že připravenost na euro a EMU bude dříve či později pro většinu podniků v ČR nezbytností. Chce-li být firma v současné integrující se Evropě úspěšná je se znalost legislativní úpravy zavedení jednotné měny i práva a povinnosti organizací obchodujících s podniky ze členských zemí EMU naprostou nutností.

Evropská měnová unie

Od 1. 1. 1999 byla v bezhotovostním platebním styku členských států Evropské měnové unie (dále jen EMU) zavedena jednotná evropská měna euro a proces utváření EMU tak vstoupil do své finální fáze.

Základem EMU se v roce 1991 stala v Maastrichtu uzavřená Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva). Podstatou EMU je zavedení jednotné evropské měny euro a s ní spojená cenová stabilita, jednotná měnová a devizová politika členských států EMU.

Přechod na euro probíhá v postupných krocích. Mezi ně především patří neodvolatelné stanovení přepočítacích koeficientů měn států zúčastněných v EMU mezi sebou a vůči euru, nahrazení těchto měn eurem prostřednictvím oficiálně fixovaných přepočítacích koeficientů a konečně vydání nových uzákoněných platebních prostředků. Jednotná měnová a devizová politika je prováděna nezávislou institucí - Evropskou centrální bankou (ECB), která je součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB).

Ne všechny členské státy EU jsou však od 1. 1. 1999 členy EMU - mimo toto seskupení zatím zůstává Řecko, které nesplnilo konvergenční kritéria a dále Švédsko, Dánsko a Velká Británie, které se rozhodly zatím do EMU nevstoupit, čímž využily možnosti dané ustanovením Maastrichtské smlouvy přijetí eura odložit.

Co předcházelo zavedení jednotné měny?

První fází při vytváření EMU bylo vytvoření jednotného trhu (1992) a formování čtyř základních svobod v Evropské unii - svobody volného pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb. Druhá fáze, zahájená 1. ledna 1993 poté, co vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva o Evropské unii, zahrnovala sblížování hospodářské politiky členských zemí spolu s technickou přípravou na zavedení evropské měny. Ve třetí fázi od 1. ledna 1999 byla v jedenácti členských zemích Evropské unie zavedena nová jednotná měna euro. Až do konce roku 2001 si bude každý moci zvolit, bude-li uskutečňovat své operace v dosavadních národních měnách nebo v euru.

Koncepce schválená na prosincovém zasedání Rady Evropy v Madridu v roce 1995 stanoví, že pro používání eura platí zásada „no prohibition, no compulsion“ - nikoho nelze k používání eura nutit a současně nikomu nesmí být bráněno euro používat.

Výnosy EU se stávají automaticky součástí legislativy jednotlivých zemí. I přes toto opatření může kterýkoli ekonomický subjekt v současné době používat národní měnu například při zpracování svého účetnictví nebo při platbách daní. Přechod na euro

bude závazný pro všechny ekonomické subjekty až od 1.1. 2002. Na druhou stranu může jakýkoli ekonomický subjekt - obchodní společnost, banka, jednotlivec - začít používat k bezhotovostním platbám euro od ledna 1999.

Po 1. lednu 2002 budou do oběhu zavedeny mince a bankovky měny euro. Dle původního plánu se předpokládalo, že národní měny 11 členských států Evropské unie budou z oběhu staženy od 1. července téhož roku. Rada EU ve složení ministři financí však na svém neformálním zasedání 10. - 11. září 1999 schválila zkrácení období paralelního oběhu postupně stahovaných národních měn a nově emitovaného eura z původně plánovaných šesti měsíců na dva až tři měsíce. Členské země EMU tedy nebudou nadále stanovovat úrokové sazby, jež budou v kompetenci Evropské ústřední banky pro všechny země podílející se na jednotné měně.

Harmonogram přechodu na společnou evropskou měnovou jednotku Euro

---

prosinec 1996:

Přijetí definitivních směrnic o euro: Dublinská schůzka na nejvyšší úrovni

květen 1998:

Rozhodnutí o skupině zemí, které se připojí k EMU

Rozhodnutí o paritách mezi národními měnami EMU

1. leden 1999:

Stanovení definitivních přepočítacích koeficientu

Zahájení plného provozu Evropské centrální banky

Uskutečňování jednotné měnové politiky EMU

Přechod kapitálových trhů na euro

Uplatnění definitivních směrnic, kterými se řídí euro

1. leden 2002:

Ukončení platnosti národních měn

Uvedení bankovek a mincí v euro do oběhu

1. červenec 2002:

Závěr stahování národních bankovek a mincí z oběhu

Právní úprava a smluvní vztahy

---

1) Primární právní úprava

Právní rámec pro zavedení euro je stanoven ve dvou směrnicích Rady Evropské unie.

a). Směrnice Rady o některých ustanoveních, kterými se řídí zavedení euro, jejímž základem je článek 235 Maastrichtské smlouvy. Týká se všech zemí EU a nabyla platnosti 20. června 1997. Obsahuje jednak obecná ustanovení o nahrazení ECU Eurem a to v poměru 1:1, stanoví princip kontinuity kontraktů, dále upravuje obchod-

ní pravidla pro přepočítací koeficienty a zaokrouhlování při převodech mezi dvěma měnami EMU.

b) Směrnice Rady o zavedení euro, která se týká zemí zúčastněných v EMU a vstoupila v platnost 1. ledna 1999. Mezi její nejdůležitější části patří charakteristika euro a zakotvení euro jako měny Evropské centrální banky.

2) Které právní předpisy byly v ČR k problematice eura vydány a co upravují?

Česká právní úprava problematiky eura vychází z výše uvedených směrnic Rady Evropské unie a jako taková je obsažena ve Věstníku ČNB částce č. 21 ze dne 6. 10. 1998 - úřední sdělení k zavedení měnové jednotky euro, ve Věstníku ČNB částce č. 28 ze dne 31. 12. 1998 - úřední sdělení o přepočítacích koeficientech, kterými je zafixován trvalý vztah mezi jednotnou evropskou měnou (euro) a jeho denominacemi a ve Finančním zpravodaji č. 11 ze dne 30. 11. 1998 pod číslem 78 - sdělení MF a ČNB o postupu při zavedení jednotné evropské měny.

3) Co stanoví česká právní úprava eura?

Úřední sdělení ČNB uvedené v částce 21 ze dne 30. 9. 1998 obsahuje kromě všeobecných informací o jednotné evropské měně především charakteristiku kurzovního lístku ČNB, kde nahradilo euro dosavadní jednotku ECU.

Jednotka euro je v souladu s kódy ISO označována jako EUR. Vztah 11 měn zemí EMU ke Kč je uveden v kurzovním lístku ČNB pod názvem přepočítací poměry.

Jde tedy o denně uváděné korunové hodnoty německé marky (DEM), francouzského franku (FRF), nizozemského guldenu (NLG), belgického franku (BEF), lucemburského franku (LUF), italské liry (ITL), rakouského šilinku (ATS), španělské pesety (ESP), portugalského escuda (PTE), finské marky (FIM) a irské libry (IEP). Přepočítací poměry se uvádějí na 3 desetinná místa. Úřední sdělení ČNB obsažené v částce 28 ze dne 31.12. 1998 informuje o hodnotách přepočítacích koeficientů mezi eurem a národními měnami členských zemí EMU.

4) Sdělení MF a ČNB o postupu při zavedení jednotné evropské měny

Finanční zpravodaj č. 11 ze dne 30. 11. 1998 uvádí především dopady na vedení účetnictví v důsledku zavedení eura. Ve stručnosti obsahuje sdělení převážně níže uvedené postupy:

- a) Sdělení přejímá z legislativy EU tyto pravidla pro přepočítací koeficienty:
- přepočítací koeficient tj. hodnota národní měny EMU za 1 EURO se udává v šesti číslicích,
  - nesmí se zaokrouhlovat ani zkracovat,
  - nesmí se používat převrácené hodnoty přepočítacích koeficientů,
  - přepočty mezi národními měnami zemí EMU se provádějí přes euro, jde o tzv. triangulaci.

b) Pro zaokrouhlování platí tato pravidla:

- částky v 11 národních měnách se zaokrouhlují na nejnižší dílčí jednotku tj. většinou na 2 desetinná místa, pokud tato neexistuje na nejnižší celou jednotku,
- při přepočtu mezi národními měnami přes euro či přepočtu z národních měn na Kč přes euro se mezivýsledek může zaokrouhlit, ale nejméně na tři desetinná místa,
- zaokrouhlování se provádí od 0 do 4 směrem dolů od 5 do 9 směrem nahoru.

Při přepočtu majetku a závazků vyjádřených v některé z národních měn zemí EMU na euro nevznikají žádné kurzové rozdíly (přepočítací koeficient je fixní) a postupuje se s využitím přepočítacích koeficientů.

Závazky a pohledávky vyjádřené v ECU se nahrazují závazky a pohledávkami v euru v poměru 1 : 1. Majetek a závazky, respektive vzájemné platby vyjádřené v euru se přepočítají na české koruny kurzem eura. Majetek a závazky vyjádřené v národních měnách se opět přes euro podle výše uvedených pravidel s využitím přepočítacích koeficientů přepočítají na koruny (triangulace).

Pro přepočet hodnot v národních měnách umožňuje sdělení využít přímo přepočítacích poměrů vyjádřených v kurzovním listku ČNB, které jsou stanoveny na 3 desetinná místa - zde se ovšem nedosáhne takové přesnosti jako při výpočtu přes euro prostřednictvím přepočítacích koeficientů. Firma si musí pro dané účetní období zvolit jednu či druhou metodu. Na postup zjišťování a účtování kurzových rozdílů se uplatní platné předpisy.

Podniky by měly preferovat metodu triangulace, na kterou budou nuceny dříve či později přejít a jednoznačně to platí u podniků, které realizují významnou část svého obchodu se zeměmi EMU. Tento postup je plně v souladu s právními předpisy v Evropské unii.

Smluvní vztahy

---

a) platnost smluv znějících na národní měnu členského státu EMU po 1. 1. 1999

Smlouvy uzavřené před 1. lednem 1999 a znějící na některou z národních členských států EMU jsou ve stávající podobě platné a není třeba uzavírat smlouvy nové. Až do 31. 12. 2001 mohou zůstat ustanovení obsahující odkaz na národní měnu členského státu EMU beze změn, protože nebyla ustavena povinnost převést platební prostředek na euro. Samozřejmě, že se tak může stát na základě dohody smluvních stran, nicméně v přechodném období plně platí zásada „žádné donucování, žádné zakazování“.

Je-li tedy příslušná smlouva uzavřena podle práva některého z členských států EMU, může být závazek plněn jak v národní měně, tak v euru, a to na základě volby dlužníka. Věřitel má právo požadovat plnění v euru, ale pouze po dlužníkovi z členského státu

EMU. I v případě, že je smlouva uzavřena podle českého práva, měl by mít dlužník právo volby, zda bude plnit v euru či národní měně EMU.

Od 1. 1. 2002 se veškerá ustanovení ve smlouvách týkající se národní měny budou považovat za ustanovení o měně euro. Ani po tomto datu nemají smluvní strany povinnost uzavírat nové smlouvy. Jestliže subjekty smlouvy v přechodném období nezměnily ustanovení o národních měnách na euro, dojde automaticky k přechodu na novou měnu, což by v důsledku uplatnění zásady monetární kontinuity a zásady kontinuity práv a závazků nemělo mít zásadní dopad na jejich právní vztahy.

b) jednostranná výpověď smlouvy v důsledku zavedení eura

Kontinuita práv a závazků znějících na jednotlivé měny u smluv uzavřených před 1. 1. 2002 v případě změny platebního prostředku na euro je, pokud jde o země EU, jednoznačně garantována nařízením Rady EU 1103/97/ES. V čl. 3 tohoto nařízení se stanoví, že žádná ze stran nemůže právní dokument v důsledku zavedení eura jednostranně změnit či ukončit.

U ČR a u zemí, jež jsou spojeny s EU asociačními dohodami, lze vzájemně uznávání závazků v euru a Kč odvodit z těchto smluv. I v ostatních zemích by měla být uznávána zásada, že kontinuita práv a závazků vyplývajících ze smluv není ovlivněna zavedením nové měny (zásada kontinuity práv a závazků).

Uznávání nové měny je v mezinárodním právu posíleno také zásadou monetární kontinuity, která stanoví, že každý stát disponuje suverenitou vytvořit a nahradit svoji měnu a tato suverenní práva států musí být uznávána ostatními státy a jejich soudními a výkonnými orgány. Navíc plnění v euru místo v původně sjednané měně země EMU není změnou předmětu plnění, ale pouze prostředku plnění a i tato skutečnost potvrzuje, že smluvní strany nemohou smlouvu v důsledku využívání eura místo národních měn EMU jednostranně vypovědět.

Závěrem

Zavedení jednotné evropské měny je významným krokem k dalšímu urychlení procesu evropské integrace směrem ke vzniku politické unie. Vznik EMU vede k nezanedbatelné úspoře nákladů ekonomik členských zemí a k podstatnému posílení hospodářského významu a vlivu Evropy vůči USA či Japonsku.

Euro se postupně stává významnou rezervní měnou, protívahou amerického dolaru. Značným způsobem se zvyšuje transparentnost a srovnatelnost cen, přičemž dochází k vyrovnávání cenových rozdílů mezi jednotlivými zeměmi EMU. Zintenzivňuje se přeshraniční obchod a investice, což postupně vede k vytvoření jednotného kapitálového trhu zemí EMU, který je transparentní a je velkým zdrojem kapitálových prostředků pro podniky, čímž zvyšuje jejich konkurenční schopnost. Dále dochází ke snížení transakčních nákladů a zanedbatelné rovněž není, že odpadá nutnost zajištění proti devizovým rizikům v důsledku pevné fixace kursů mezi eurem a 11 národními měnami a

těmito měnami navzájem. Zavedení eura vede k nové segmentaci trhu, k vně fúzí a k celkovému zvýšení konkurence na trzích EMU.

Z toho vyplývá zásadní dopad zavedení eura na evropskou, ale i celosvětovou ekonomiku.

Použitá literatura

- [1] European Monetary Institute: *Annual Report, April 1996*, Frankfurt am Main, 1995
- [2] **Jakš, J.:** *Jednotný vnitřní trh Evropských společenství*, Mechanismus a souvislosti, VŠE, 1991
- [3] **Kenen, P. B.:** *Economic and Monetary Union in Europe*. Moving beyond Maastricht, Cambridge University Press, 1995
- [4] *Monthly Bulletin European Central Bank*, April 1999, Frankfurt am Main, 1999
- [5] *Monthly Report on Europe*, September 1999, Brusel, 1999
- [6] Ministerstvo financí ČR: *Sdělení o postupu při zavedení jednotné evropské měny*, Finanční zpravodaj č. 11/98, MF ČR 1998, ISSN-0322-9653
- [7] **Týč, V.:** *Základy práva Evropských společenství pro ekonomy*, Linde Praha, 1999, ISBN 80-7201-148-0
- [8] Účetní tip, č. 7 – 8, 9. duben 1999, Verlag Dashöfer Praha, 1999